

Beretning over den til Agerbrugets Fremme
foretagne Vand-Udgravning paa Falster i
Aaret 1817.

Af R. v. Jessen,

Kammerherre, Stiftamtmand, Ridder af Dannebrog
og af den preussiske røde Ord.

Et skadeligt Vands Afledning er en af Agerdyr-
ningens vigtigste Gjenstande, især i Lollands og Fal-
sters Stift, var længe en bekjendt Sag, men den
er ikke desmindre et af Agerdyrningens vanske-
ligste Foretagender, naar den skal skee med Nytte
igjennem saa store Landstrækninger og igjennem et
saa fladt Terrain, som disse Her have.

Misshaab om at seire over disse Vanskelig-
heder, har mueligen foraarsaget, at der ikke tid-
ligere er foretaget noget samlet Heelt i saa Hen-
seende, i det mindste her paa Falster. Man ind-
skrænkede sig til at opmuntre Agerdyrkerne til at
afgrave det skadelige Vand fra deres Jorder; En-
kelte begyndte derpaa men uden Nytte, saalænge
andre til Vandløbet stødende Lodseiere ikke opgra-
vede. Disse undskyldte sig med, at de havde for
lang en Strækning at oprensning, og at de hellere
taalte det deraf flydende Tab paa deres Jorder,
end paatog sig et saadant besværlig Arbeide, og
Forordningen af 25 Juni 1790, blev for en Deel
ubivirkosom til Opnaaelsen af dens velgjørende Bjænted.

I de regnfulde Aar 1815 og 1816, følte imidlertid Landmanden Folgerne af denne Mangel paa Omsorg for en saa vigtig Gjenstand af Ugerbruget; der indløb daglig Klager til Amtet; de bleve afhjulpne saa godt, som det var muligt; men, saalænge ikke et heelt Vandløb var oprenset, blev ethvert Foretagende usuldkomment. Man gravede uden nogen Plan, og naar Arbeidet ikke skulde være uoverkommeligt for Enkelte, indsaae jeg, at disse maatte ydes Hjelp, især med Hensyn til den paa flere Steder aldeles tilgroede Tilstand, hvori Vandafledningerne tildeels befandtes.

Flere Hundrede Tønder Land vare oversvømmede i forskjellige Egne, især her paa Falster, og mangen Mand leed derved et maaskee i flere Aar uopretteligt Tab. Jeg fattede da den Beslutning, at afhjælpe dette Onde ved alle de Midler, som Anordningerne hjemlede, og som min Stilling gav mig i Hænde og satte den usfortøvet i Udførelse saaledes: Allerede i forrige Aar indsamlede jeg omhyggelig, deels ved Correspondence, deels mundtlig, fra saavel Geistlige som Civile, Embedsmænd og andre Kyndige og Fordomsfrie, Underretninger om de locale Omstændigheder, saavel med Hensyn til de Strækninger, hvor det staaende Vand meest var til Besvær, som med Hensyn til de allerede eksisterende, men i forfæmt Tilstand værende og for det meste kun af Naturen dannede Vandafledninger, som og med Hensyn til Qvantiteten af det Antal

Jordbrugere, der kunde drages til Deeltagelse i ethvert Vandløbs Istandsættelse. Dernæst søgte jeg leilighedsviis paa mine, tildeels ogsaa allene i dette Hiemed foretagne Reiser omkring i Landet, at overbevise mig om det Sande i de, skundom indbyrdes modsigende eller dog fra hinanden afvigende erholdte Meddelelser. Derefter lod jeg alle Hovedvandløb (de saakaldte Aær) tilligemed de vigtigste mindre Vandløb opmaale, og, hvor det var fornødent, nivellere, hvorhos det tillige nøiagtigere blev undersøgt, hvilke Jordbrugere, der kunde ansees at have umiddelbar eller blot middelbar Nytte af ethvert større eller mindre Vandløbs Oprensning. Da jeg ved disse Forberedelser havde sat mig paa det Punkt, at jeg kunde danne mig et nogenlunde sikkert Overblik over det Heele, foretog jeg ved Landvæsens-Commissions-Forsamlingen, hvortil alle Vedkommende berømtelig vare indbudne og indvarslede, ethvert enkelt Vandløb, og ved mindelige Foreninger overeenskom man om den Andeel Arbeide *in natura*, enhver Jordbruger efter sit Hartkorn eller Jordløds Størrelse skulde tage i Vandløbenes første Oprensning, i Forhold til den Nytte, han heraf kunde høste. En naturlig Følge heraf maatte det blive, at een Jordbruger ansattes til Deeltagelse i Arbeidet efter sit fulde Hartkorn, medens en anden ikkun ansattes til Deeltagelse efter $\frac{2}{3}$ eller $\frac{1}{2}$ Deel af sit Hartkorn, og en tredje aldeles fritoges; ligesom

det ogsaa ikke sjelden blev Tilfældet, at en Jordbruger, efter hans Jordlobs Hang til forskjellige Sider, fik Andeel i Arbeidet ved tvende forskjellige Vandløb, nemlig for en større eller mindre Deel af sit Hartkorn ved det ene, og for Resten deraf ved det andet.

Naar det saaledes var afgjort, hvor meget Hartkorn der kunde henlægges til et Vandløb, blev efter rigtig Repartitions-Beregning enhver Jordbruger sin Strækning paa det ham beleiligste og nærmeste Sted tilmaalt. Endvidere vedtog man ved Landvæsens-Commissions-Møderne om den Orden og de speciellere Forordninger, der ved Grabningen skulde iagttages, hvorimod der i Henseende til den fremtidige Vedligeholdelse af disse Vandløbe, aldeles skulde forholdes efter Forordningen af 25 Juni 1790, saaledes: At enhver til Vandløbet stødende Jordbruger oprenser for saavidt som hans Jorder strække med samme, o. s. v.

Blandt de almindelige Forordninger, som ved Oprensningen fulgtes, vare følgende de væsentligste:

1. At Vandløbene beholdt den Bredde og Dybde, som ved Undersøgelsen og Rivelleringen af samme var fundet nødvendig, for at give Vandet det fornødne Fald; hvilke Forslag vare udarbejdede af Capitain Stockfleth af det Kongelige Weikors, der efter min Anmodning havde paataget sig Rivellations-, Opmaalings- og Undersøgelses-Forretningerne.

2. At Arbeidet foretoges til den Tid i den forløbne Sommer, naar Narstiden og Veir-
liget tillod det, og under Capitain Stock-
fløts Opsyn samt Veiledning, for hvilket Ar-
beide ved Foreningerne blev tilstaaet ham
2 Mk. pr. Tonde Hartkorn af det enhver
Jordbruger var ansat for (dette bortfaldt
paa enkelte Steder hvor Opsynet ved Ar-
beidet blev udført ved Godseieren eller Be-
styreren).
3. At Vandløbets Udvidelse skulde skee fra begge
Sider, uden paa de Steder, hvor locale
Omstændigheder maatte forhindre det, da i
saa Fald Udvidelsen foretoges fra den ene
Side, imod en billig Godtgjørelse, som, i
Mangel af mindelig Overenskomst, ved uvil-
lige Mænd skulde bestemmes.
4. At den ved Gravningen opkastende Jord
skulde henlægges en halv Alen fra Kanten
af Vandløbet, for at forhindre, at Jorden
ikke skulde falde ned i samme, førend det
blev mueligt for vedkommende Lodseier eller
Bruger at faae Opkastningen bortført eller
udspredet.
5. At Træer, Buske, Stød, Steen o. s. v., som
befandtес i eller saa nær ved Vandløbet, at
samme kunde forhindre Oprensningen eller
Vandets frie Løb, skulde bortryddes og
bortryddes.

6. At Vandhække eller Stænger ikke udsættes førend i Midten af April Maaned, ligesom ogsaa disse optages inden 1ste November, for at give Vandet desto friere Løb i det Tidspunkt, hvori det almindelig er høiest, ligesom det ikke er tilladt Rogen at sætte Gjerder tværs over eller i Vandløbet, som saa skadelig for Vandets frie Gang.

Disse vare de væsentligste af de almindelige Forordninger, som ere fulgte ved den foretagne Oprensning af Vandløbene her paa Falster, til hvis Overholdelse man overeenskom om adskillige frivillige Tvangsmidler, men som ved den almindelige Interesse, man har viist for Sagens Fremme, ikke nogeninde ere blevne anvendte og ansees derfor ufornsdent her at anføre.

At denne Gravning er udført til almindelig Tilfredshed og den tilsigtede Nytte opnaaet, derom har jeg deels selv forvissat mig, og deels erfaret af de Synsforretninger, der ere foretagne over Arbeidet, og bør jeg ikke forbigaae ved denne min Beretning, at nævne Capitain Stockfleets Duelighed, Nidkierhed og Iver, hvormed han har udført disse ham betroede Forretninger. Paa det af ham forfattede og hermed følgende *Oculair*-Kort over Falster, i Anledning af den forommeldte Vandudgravning, findes alle de opgravede Vandløb an tegnede og i en Tabel anført ethvert Vandløbs Længde. Deraf vil erfares, at der er oprenset

omtrent 21 Mile; Bredden kan i Gjennemsnit anslaaes til, for Hoved, Naerne fra 10 til 8 à 6 og 4 Alen, for de mindre 6 à 4 indtil 3 Alen, alt rettet efter den større eller mindre Vandmasse, som ved disse skalde afledes, fra deres Begyndelse ved Søerne eller Moserne og til Udløbene i Havet, og alt efter som et Vandløb, inden det naaede Havet, optog flere eller færre mindre Tilløb.

Den oeconomiske Nytte af hiint her paa Den foretagne Arbeide, vil af den Sagkyndige, ved Blik paa det medfølgende Kort, ikke være tvivlsom. Det tilsigtede Niemed er opnaact, at indskrænke det skadelige Vand inden de for Agerbruget passende Grændser. Flere Hundrede Tønder Land ere ved det udførte Vandaflednings- Arbeide igjen vundne for Landbruget; men især er en Mængde af Dens fedeste og bedste Enge og Torvemoser af stort Omfang, som det før tildeels var umueligt at afbenytte, givne dets Eiere til gavnligt Brug.

Foruden de flere Grene af Landoeconomien, som vil høste Nytte af dette Arbeide, er vist ogsaa Forst- og Veivæsenet. Store Strækninger af kongelige og private Skove ville nu ved de saalange snilke, men forhen ikke muelige, Udtørringer, naae den Fremvæxt, hvilken Jordbundens Suurhed forhen forbyd, og som maatte standse Skovene i deres Tiltagende. Veivæsenet maae ikke vinde mindre ved denne planmæssige Udgravning. De slettere Veie vil Udgravningen bidrage til at gjøre

mere fremkommelige, medens Hoved-Landveiens Forbedring unddrager den Arbeidende Leilighed og Tid til disses Istandsættelse, og Forbedringerne paa Hoved-Landveiene lønnes med en end mere positiv Visshed om Arbeidets Værdighed, som den mindre fugtige Jordbund lægger en væsentlig Hindring i Veien for.

I samme Forhold som Jordbunden, hvor Landveiene anlægges, er fastere, behøver og Veifundamentet en mindre Grad af Consistens, og udfordrer altsaa meget mindre Arbeide og Tid.

Den physiske Nytte af Kanalarbeidet er uden for mit Hiemed her at berøre, men den er let at indsee.

Da saaledes foranførte Arbeide er fuldendt, med Undragelse af et Par af de mindre Vandløb, som efter Bestemmelsen først skulle være færdige i 1818, anseer jeg det for min Pligt, at fremsætte denne Relation over en Foranstaltning, som adskillige Over Øvrigheder og andre sagkyndige Mænd have værdiget saa megen Opmærksomhed, og forlangt Underretning om, og som man i offentlige Blade har omtalt som et af de heldigste og største Foretagender i sit Slags til Landbrugets Fremme.

Sluttelig maae jeg, hvad Lolland angaaer, bemærke: at jeg der, og navnlig i Lollands Nørre Herred, har været heldig nok til i forrige Aar, ved frivillig Overenskomst, at faae oprenset den saakaldte Marebeks Aae, der er 19,550 Alen lang,

og hvis Oprensning har været lige saa vigtig og gavnlig for den Landjærkning, hvorigennem denne Aae løber; at andre mindre Vandløb der ligeledes ere oprensede, men at der endnu staaer meget tilbage, hvoraf dog endees allerede er under Ventilation, hvis Afgjørelse ikke skal være mig mindre magtpaaliggende, end det her paa Den udsorte betydelige Arbeide.

Ryefjøbing paa Falster,
den 3die December 1817.

Fortegnelse over alle paa Den Falster værende vigtige Vandløb, som efter Stiftsamtets Foranstaltning ere opmaalte, nivellerede og udgravede, under Bestyrelse af Capt. ved Weicorpsen N. B. Stockfleth:

	Vandløbet imellem	Vandløbene's Længde.
I.	Ryefjøbing og Birkel Søe .	28,354 Alen
II.	Stubbekjøbing og Horebye Lyng	31,657
III.	Sorup Søe og Skidenvig ved Bennerlund	13,272
IV.	Byskov og Klodskov Byer .	3,425
V.	Ljerebye Tang og S. Kirkebye Moser	11,941
VI.	Høiets Marker og Roret . .	1,823
VII.	Kistebæk Søe og Roret . .	1,839
VIII.	Gjedser Mør: og Østersøen . .	4,076

	Bandløbet imellem	Bandløbene's Længde.
IX.	Iderstrup og Noret	8,683 Alen
X.	Nørre Ørsløb og Laaderup Byer	7,296½
XI.	Sønder Kirkebye og Ravn- strup Skoven	9,707
XII.	Horebye Marker og Østersøen	8,305
XIII.	Corstiffe Marker og Tunde- rup	4,101
XIV.	Bregninge og Nielse Byer	2,709
XV.	Bregninge og Østersøen .	2,494
XVI.	Bregninge og Østersøen .	6,400
XVII.	Torkilstrup og Stangerup	13,991
XVIII.	Peder Loymands Mark og sidstnævnte Aaløb . . .	4,992
XIX.	Lvedesøe og Stubbekjøbing Aaløb	5,070½
XX.	Lillebrende Mark og Barup Sø	4,605½
XXI.	Stjerne og Barup Sø og herfra til Havet	8,127
XXII.	Gundsemagle Marker og Ba- rup Sø	6,667
XXIII.	Gundsemagle Marker og Sø- rup Sø	5,382
XXIV.	Gundsemagle Tørbelyng til Søerup Aaløb	5,260½
XXV.	Lykkemosen til Rippinge Biltg	5,313½

	Wandløber imellem	Wandløbens Længde.
XXVI.	Egelov Mark og Søerup Aae	9,684 Alen
XXVII.	N. Hvedbye Løvelyng og Kippinge Wiig	2,281½
XXVIII.	N. Grimmelstrup Mark og Kippinge Wiig	2,043
XXIX.	Lundbye og Guldborg Fjord	8,760
XXX.	Alstrup Mark og Guldborg Fjord	2,386
XXXI.	B. Kippinge Løvelyng	2,773
XXXII.	Barup Mark og Kippinge Wiig	6,132
XXXIII.	Barup Bye og Guldborg Fjord	6,949
XXXIV.	B. Kippinge B. og Kippinge Wiig	337
Tilsammen		246,716 Alen

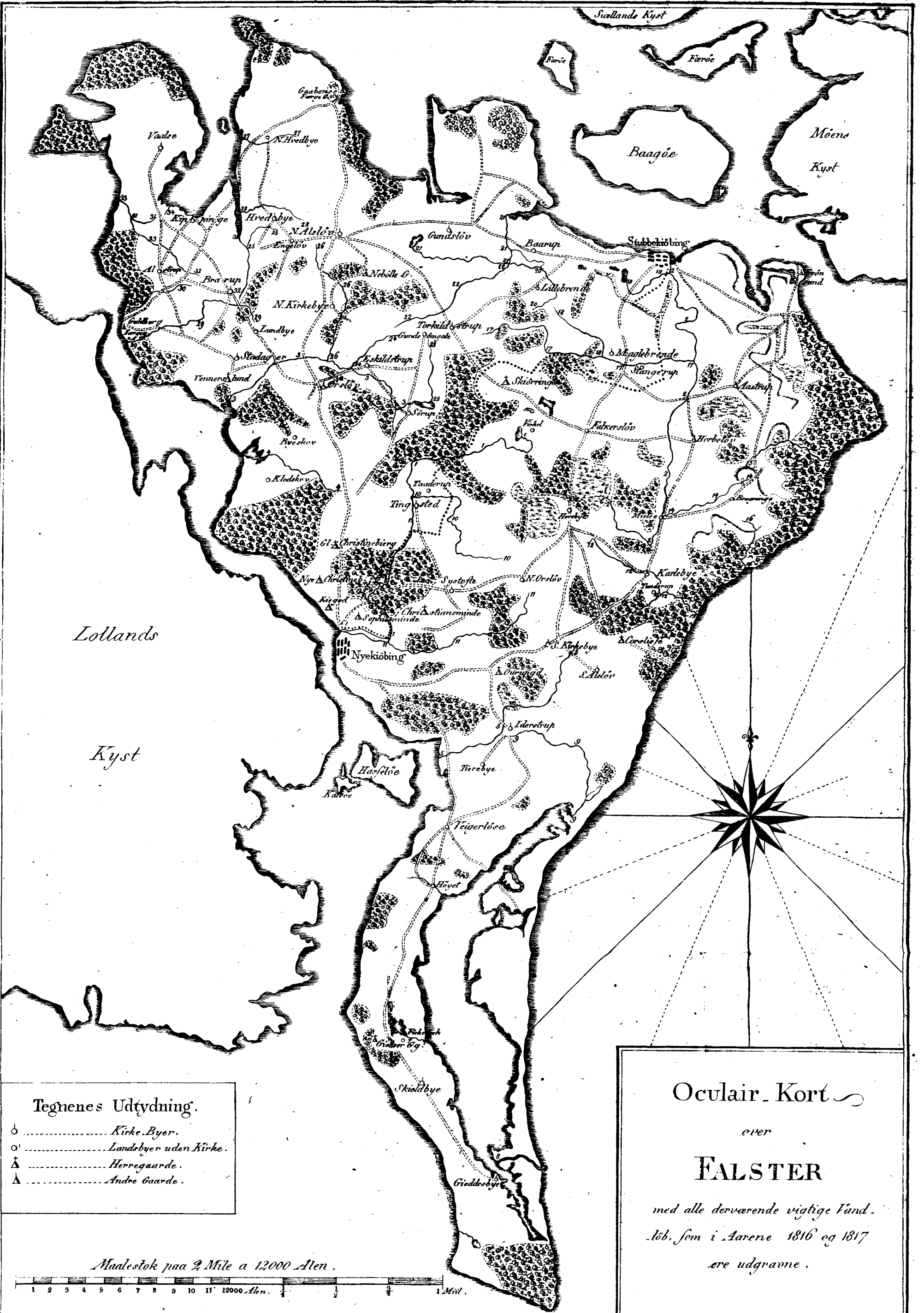
A n m æ r k n i n g.

Da det Kongelige Landhuusholdningselskab har havt den Godhed at udlaaene mig forestaaende Beretning, forinden den efter Hans Majestæts allerhøieste Resolution kundgjøres ved Trykken, saa har derved Leilighed været mig forundt til at give Beretningen, nogle ubetydelige Rettelser og Tillæg ligesom jeg ogsaa benytter denne Leilighed til at tilføie hvad senere er foretaget i denne Sag, nemlig, at alle de i Beretningen omtalte Wandløb ere

blevne synde af en dertil af mig antagen sagkyndig Mand, i Forening med vedkommende Fogde, og efter hvis Rapport derpaa, hvor det var fornødent, flere Vandløb ere blevne noget udvidede, andre mere eller mindre paa nye oprensede, for at Arbeidets Vedligeholdelse altid kan være lettere og det Heele svare til sin Hensigt, ligesom at den første Oprensning, som paa enkelte Steder i Slutningen af Aaret 1817 maatte standses, i det forløbne Aar, under de Godseieres eller Bestyreres Tilsyn, som havde paataget sig samme, er bleven fuldført, hvorhos flere mindre Vandløb, der ikke havde været Gjenstanden for Landvæsens-Commissionsforretningerne, tillige derved ere oprensede til stort Gavn for Landbruget. — Endelig kan jeg ikke nægte mig den Fornøielse at anføre: at Virkningen af dette Foretagende har fuldkommen svaret til min Forventning, saa at Vandet paa de Steder, hvor det tilforn saa at sige var permanent, eller dog stod fast hele Vinteren og Foraaret indtil langt ud i Sommeren, nu i afvigte Vinter, endog efter det største Regnfald eller Tøebrud, ikke behøvede mere end et Par Dagne for at trække aldeles bort. Ligesom jeg ogsaa har havt den endnu større Fornøielse at erfare, at Bonden, langt fra at være trættet af dette ham saa godt som paanødte og vist nok svære Gravnings- Arbejde, meget mere deri har fundet Opmuntring til fra sine Aagre at drage nye og flere

Bratgrøfter end tilførn, hen til Forbindelse med de oprensede Vandløb. — Saaledes viser det sig ogsaa heri, at een vellykket Anstrængelse leder til flere — een vundet Fordeel avler nye — og jeg har da saaledes al muelig Anledning til haabe at vaage over Vedligeholdelsen af mit udførte Værk, og at iværksætte lignende Foretagender andensteds, hvilket Sidste ved den Erfaring, jeg nu har havt Leilighed at samle, vil vorde for mig ledsaget af langt ringere Røis.

Januar 1819.

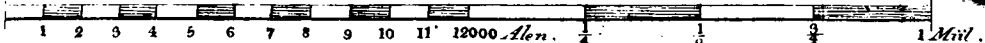
Lollands

Kyst

Tegnenes Udtydning.

- o ..... Kirke-Byer.
- o' ..... Landbyer uden Kirke.
- Δ ..... Herregaarde.
- Δ ..... Andre Gaarde.

Maalestok paa 2 Mile a 12000 Alen.

Oculair Kort

over

FALSTER

med alle derværende vigtige Vandløb, som i Aarene 1816 og 1817 ere udgravne.